

जलसंपदा विभागाच्या प्रकल्पातून घरगुती व
औद्योगिक प्रयोजनासाठीच्या बिगर सिंचन
पाणी आरक्षणाच्या प्रस्तावास मान्यता
देण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
जलसंपदा विभाग
मंत्रालय, मुंबई-४०००३२.
शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण २०११/(३११/ ११)/ सि.व्य.(धो.)
दिनांक : ०७/१२/२०११

संदर्भ — १) जलसंपदा विभाग, शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण १००१/ (१५४/०१/)
सिंव्य(धोरण) दिनांक २१ जानेवारी २००३
२) महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण अधिनियम, २००५ यात सुधारणा
करण्याकरिता अधिनियम दि..२२ एप्रिल, २०११

प्रस्तावना -

१.० शासनाच्या पूर्वीच्या धोरणानुसार, पिण्याच्या पाण्यासहित सर्व प्रकारच्या बिगरसिंचन प्रयोजनासाठी उदा. उद्योग, औष्णिक विद्युत प्रकल्प, अन्य सिंचनेतर संस्था इ., यांना पाणीआरक्षण द्यावयाचे जे प्रस्ताव जलसंपदा विभागाकडे प्राप्त होतात, त्यातील पाण्याचे आरक्षण हे जलसंपदा विभागाच्या प्रकल्पांच्या जलाशयातील उपलब्ध पाणीसाठ्याच्या १५ टक्क्यांपेक्षा कमी असल्यास, त्यास संबंधित मुख्य अभियंता तसेच हे प्रमाण १५ टक्के किंवा १५ ते २५ टक्के असे असल्यास, त्यास मंत्रालयीन आंतर विभागीय सचिवस्तरीय समितीकडून मान्यता देण्यात येत होती. त्याचप्रमाणे हे प्रमाण २५ टक्के किंवा २५ टक्क्यांपेक्षा जास्त असल्यास, त्यास मा. मंत्रीमंडळाची उपसमिती असलेल्या, मा. मंत्री, जलसंपदा (कृत्रिमोपाम वगळून) यांच्या अध्यक्षतेखालील मा. मंत्री उच्चाधिकार समितीकडून मान्यता देण्यात येत होती.

२.० महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण (सुधारणा व पुढे चालू ठेवणे) अधिनियम, २०११ यातील कलम ५ मधील १६(क) नुसार जलसंपत्ती प्रकल्पांमधील पाण्याचे क्षेत्रिय वाटप राज्य मंत्रीमंडळाकडून केले जाईल अशी तरतूद करण्यात आली आहे.

यानुषंगाने शासनाने आता पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

शासन निर्णय —

३.० खालील तक्त्यातील रकाना क्र.२ मध्ये नमुद संस्थांना त्यांचे नावासमोर रकाना क्र.५ मध्ये नमूद पाणी आरक्षणास, परिच्छेद ४.० मधील अटीच्या अधिन राहून मान्यता देण्यात येत आहे.

अ.क्र.	पाणी आरक्षणाची मागणी करणाऱ्या संस्थेचे नांव	पाणी वापराचा प्रकार (औद्योगिक/घरगुती)	जलाशय/कालवा/नदीचे नांव	मंजूर केलेले पाणी आरक्षण (दलघमी)	सिंचन पुनर्स्थापनेचा खर्च (रु.लक्ष)
१	२	३	४	५	६
१	ग्रामपंचायत, वेळूक अंतर्गत पाटोल-पाटोलपाडा या आदिवासी पाड्यासाठी ता.शहापूर, जि. ठाणे	घरगुती	भातसा जलाशय, ता.शहापूर, जि. ठाणे	०.०३	३
२	हिंगणे गव्हाण प्रादेशिक पाणी पुरवठा योजना, ता.नांदुरा, जि. बुलढाणा	घरगुती	हतनूर जलाशय, ता. नांदुरा, जि. हतनूर	०.७०	७४
३	पारगाव (साळू-माळू) नळ पाणी पुरवठा योजना, ता.दौड, जि.पुणे	घरगुती	खडकवासला-माटोबा तलाव, नवीन मुठा उजवा कालवा किमी ७० ता. दौड, जि. पुणे	०.१८८	२०
४	ग्रामपंचायत मौ.मांजरी (बु.) ता.हवेली, जि.पुणे	घरगुती	खडकवासला प्रकल्पाचे नवीन मुठा उजवा कालवा कि.मी.२७, ता.हवेली, जि.पुणे	१.६२५	१७७
५	वलवाडी नळ पाणीपुरवठा योजना, ता. साक्री, जि. धुळे	घरगुती	तापी (निम्न पांझरा) ता. साक्री जि. धुळे	१.८८५	०
६	मौ.दिघंची, ग्रामीण नळ पाणी पुरवठा योजना, ता.आटपाडी जि.सांगली	घरगुती	महाडीकवाडी ल. पा. तलाव ता.आटपाडी, जि.सांगली	०.३४५२	११५
७	करकंब नळ पाणी पुरवठा योजना ता.पंढरपूर, जि. सोलापूर	घरगुती	उजनी धरण डावा कालवा किमी ७४/२५० ता.पंढरपूर, जि. सोलापूर	१.३०	१९०
८	मौ. टाकळीमिया ता. राहुरी जि. अहमदनगर या गावासाठी घरगुती पाणी आरक्षण	घरगुती	मुसळवाडी तलाव ता. राहुरी जि. अहमदनगर	०.२३	३०
९	पुणे महानगरपालिका, ता. खेड जि. पुणे	घरगुती	भामा-आसखेड प्रकल्प ता. खेड जि. पुणे	३६.७७	४८७६
१०	त्र्यंबकेश्वर येथील प्रस्तावित नागरी वस्ती साठी घरगुती पाणी आरक्षण ता. त्र्यंबकेश्वर, जि. नाशिक	घरगुती	गौतमी गोदावारी ता. त्र्यंबकेश्वर, जि. नाशिक	०.०२२१	३
११	तिवान बु व ९ गावे प्रादेशिक पाणीपुरवठा योजना , ता.खामगाव, जि. बुलढाणा	घरगुती	पिंपरी गवळी ल.पा. तलाव ता.खामगाव, जि. बुलढाणा	०.५८२३	६९
१२	महालक्ष्मी शेल्टर्स ता. हवेली, जि. पुणे	घरगुती	भिमा नदीतून (पेरणे गावाजवळ) ता. हवेली, जि. पुणे	०.३६८	४६
१३	कोरोला रियल्ट प्रा.लि. ता. हवेली, जि. पुणे	घरगुती	भिमा नदीतून (पेरणे गावाजवळ) ता. हवेली, जि. पुणे	०.९१९८	११५.५०
१४	महाराष्ट्र क्रिकेट असोशियेशन, मौ.गहूजे, ता.मावळ, जि. पुणे	औद्योगिक घरगुती	पवना नदी मौ.गहूजे, ता.मावळ, जि. पुणे	०.०४३८ ०.०४३८	५

अ.क्र.	पाणी आरक्षणाची मागणी करणाऱ्या संस्थेचे नांव	पाणी वापराचा प्रकार (औद्योगिक/ घरगुती)	जलाशय/कालवा/नदीचे नांव	मंजूर केलेले पाणी आरक्षण (दलघमी)	सिंचन पुनर्स्थापनेचा खर्च (रु.लक्ष)
१	२	३	४	५	६
१५	श्री महाकाली सहकारी साखर कारखाना लि. ता.कवठेमहाकाळ, जि.सांगली	घरगुती औद्योगिक	लांडगेवाडी लघु प्रकल्प ता.कवठेमहाकाळ, जि.सांगली	०.०४२७ व ०.०८४८९	४३.६५
१६	मुंबई महानगर प्रदेश विकास प्राधिकरण, मुंबई	घरगुती	सूर्या प्रकल्प ता. विक्रमगड जि. ठाणे कवडासा बंधारा	६७.१८	४५७५
१७	भारत फोर्ज कंपनी ता.वैजापूर जि.औरंगाबाद	औद्योगिक	जायकवाडी प्रकल्प (गोदावरी नदी) ता.वैजापूर जि.औरंगाबाद	५२.२५२	७८३८
१८	गंगामाई इंडस्ट्रीज अँड कन्स्ट्रक्शन लि. ता.शेवगाव, जि.अ.नगर	औद्योगिक	जायकवाडी प्रकल्प ता. पैठण, जि.अहमदनगर	०.५२५	४४
१९	व्यंकटेश्वरा अँग्रो शुगर प्रॉडक्ट्स प्रा.लि. ता.लोहा, जि.नांदेड	औद्योगिक	विष्णुपुरी ता.लोहा, जि.नांदेड	०.१२१	२३.१०
२०	हॉटेल आनंदवन रिसॉर्ट, मो.शेंडी, ता.अकोले, जि. अहमदनगर	औद्योगिक	भंडारदरा मो.शेंडी, ता.अकोले, जि. अहमदनगर	०.०३६	३
२१	हॉटेल यश रिसॉर्ट मो.शेंडी, ता.अकोले, जि.अहमदनगर	औद्योगिक	भंडारदरा मो.शेंडी, ता.अकोले, जि. अहमदनगर	०.०६३	५
२२	महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळ भंडारदरा ता. अकोले जि. अहमदनगर	औद्योगिक	भंडारदरा ता. अकोले, जि. अहमदनगर	०.०१७२	१.३०
२३	अॅडलॅब एंटरटेनमेंट लि. यांच्या प्रस्तावित थीमपार्क प्रकल्पासाठी ता. खालापूर, जि. रायगड	औद्योगिक	कलोते मोकाशी लघु पाटबंधारे योजना ता. खालापूर, जि. रायगड	०.४१	४१
२४	के.टी.एम.एस. प्रॉपर्टी प्रा.लि मुंडवा व इतर एक (बी.एफ. युटीलिटीज, पुणे). ता. जि. पुणे	औद्योगिक	मुळा मुठा नदी पात्रातून ता. जि. पुणे	०.३६१	५५
२५	क्विकोरिया अँग्रो प्रोसेसिंग प्रा. लि. साकोळ ता. शिरूर अनंतपाळ, जि.लातूर	औद्योगिक	साकोळ मध्यम प्रकल्प, ता. शिरूर अनंतपाळ, जि.लातूर	०.२२९	४३
२६	भुसावळ औष्णिक विद्युत केंद्र ता. भुसावळ जि. जळगांव	औद्योगिक	ओझरखेड धरण ता. भुसावळ, जि. जळगांव	८.०८	१२५५
२७	येडेश्वरी अँग्रो प्रोडक्ट्स लि. आनंदवन, ता. केज, जि.बीड	औद्योगिक	मांजरा मध्यम प्रकल्प ता. केज जि.बीड	०.०३१	३
२८.	वाईल्डनेस बॅटर लिटिंग अँड मॅटेनन्स को.. ऑ. सोसायटी खडकवासला ता. हवेली, जि. पुणे	घरगुती औद्योगिक	खडकवासला जलाशयातून ता. हवेली, जि. पुणे	०.०६६० व ०.०६०	१४
२९.	लोकमंगल माउली इंडस्ट्रीज लि. साखर कारखाना उस्मानाबाद ता. लोहारा, जि. उस्मानाबाद	घरगुती औद्योगिक	निम्न तेरणा प्रकल्प ता. लोहारा, जि. उस्मानाबाद	०.१० व ०.५५	१०७
३०	रिनाईसन्स इन्फ्रास्ट्रक्चर लि.मो.वाशेरे ता.भिवंडी जि. ठाणे	औद्योगिक	भातसा प्रकल्प ता.शहापूर, जि. ठाणे	२.५५	२५५
३१	ग्रामपंचायत मो. कामेरी	घरगुती	वारणा प्रकल्प	०.२६४०	३९

अ.क्र.	पाणी आरक्षणाची मागणी करणाऱ्या संस्थेचे नांव	पाणी वापराचा प्रकार (औद्योगिक/घरगुती)	जलाशय/कालवा/नदीचे नांव	मंजूर केलेले पाणी आरक्षण (दलघमी)	सिंचन पुनर्स्थापनेचा खर्च (रु.लक्ष)
१	२	३	४	५	६
३२	एकता डायमेन्शन आर्किटेक्चर प्रा.लि. मौ. धसई /तासगाव	घरगुती/ औद्योगिक	भातसा प्रकल्प	१.४६	१४६
३३	सुमेधा कॉक्रीट प्रॉडक्ट, भिलारेवाडी	औद्योगिक	गुंजवनी नदीतून	०.००१	--

४.० उपरोक्त नमूद प्रस्तावांना खालील अटीच्या अधीन राहून मान्यता देण्यात आली आहे.

१) संस्थेने सिंचन कपातीपोटी, सिंचन पुनर्स्थापनेचा खर्च रु.१ लक्ष प्रती हेक्टरप्रमाणे अथवा प्रत्यक्ष करारनामा करतेवेळी लागू असलेला शासनाचा प्रचलित दर यापैकी जो जास्त असेल त्या दराने, शासनाकडे पुनर्स्थापनेचा खर्च करारनामा करण्यापूर्वी जमा करण्यात यावा. या पाणी आरक्षणामुळे सिंचन कपातीपोटी प्राप्त झालेला सिंचन पुनर्स्थापना खर्चाची रक्कम ही त्याच प्रकल्पाचे सिंचन क्षेत्र पुनर्स्थापित करण्याबाबतच्या योजनेकरिता वापरण्यात यावी. तथापि ग्रामपंचायती आर्थिकदृष्ट्या सक्षम नसल्याने त्यांच्याकडून सिंचन पुनर्स्थापनेचा खर्च घेण्यात येऊ नये.

२) सध्याचे औद्योगिक पाणीपट्टीचे दर पाहता भांडवली अंशदान न घेता, औद्योगिक दराने पाणी पुरवठा करणे शासनाचे हिताचे आहे. यामुळे संस्थेकडून भांडवली अंशदान न घेता शासनाच्या प्रचलित औद्योगिक दराने पाणीपट्टी वसूल करण्यात यावी.

३) घरगुती पाणी वापराकरीता शासनाच्या प्रचलित दराने पाणीपट्टी वसूल करावी.

४) सर्वसाधारणपणे लघु पाटबंधारे प्रकल्पाचे नियोजन हे आठ महिन्यांकरिता असते. यामुळे उन्हाळ्यामध्ये अशा प्रकल्पाचे पाणी आटते (अजिबात पाणी नसते). त्यामुळे अपवादात्मक परिस्थितीत पाणीपुरवठा योजनांस इतर कोणताही पाणी स्त्रोत उपलब्ध नसल्यास त्यास मंजुरी देण्यात येते. तथापि, अशा मंजुरी दिलेल्या पाणीपुरवठा योजनेस उन्हाळ्यामध्ये पाणी मिळेलच याची शाश्वती देता येत नाही. याकरिता आवश्यक तो साठा संस्थेने करणे गरजेचे आहे.

५) संस्थेची मागणी ही प्रस्तावित नागरी वसाहत उभारण्यासाठी असल्यास संस्थेकडून प्रत्यक्ष लोकवस्ती निर्माण होईपर्यंत संपूर्ण पाणीवापरास औद्योगिक दराने पाणीपट्टी आकरण्यात यावी व

लोकवस्ती पूर्णतः निर्माण झाल्यावर घरगुती पाणीवापरासाठी घरगुती दराने व औद्योगिक पाणी वापरासाठी औद्योगिक दराने पाणीपट्टी आकारण्यात यावी.

६) संस्थेने आपत्कालीन परिस्थितीत स्वतःची पर्यायी व्यवस्था करावी. उद्भव ठिकाणी पाण्याअभावी किंवा आपत्कालीन परिस्थितीत संस्थेस पाण्याची गरज भागविण्यासाठी ६० दिवस पाणी पुरेल इतक्या क्षमतेचा साठवण तलाव स्वखर्चाने बांधावा. तसेच या कालावधीत पाणी उपलब्ध नसल्यास जलसंपदा विभागाची कोणतीही जबाबदारी राहणार नाही.

७) बहुतेक उद्योगांना त्यांचे उत्पादन सुरु करण्यास आरंभ काळ (Gestation Period) लागतो. सर्वसाधारणपणे या कालावधीत संस्था करारनामा करण्यास टाळते अथवा संस्थेसोबत बिगरसिंचन करारनामा केला असला तरीही शासनास कोणतीही पाणीपट्टी प्राप्त होत नाही. तथापि संस्थेने पाणी आरक्षण केलेले असल्यामुळे त्यांच्याकडून पाणीवापर होत नसूनही ते इतर अर्जदारांना सुद्धा देणे शक्य होत नाही. यामुळे शासनास मोठ्या महसुलास मुकावे लागते, ही बाब विचारात घेता वार्षिक पाणी आरक्षण आकारणीच्या ५ टक्के इतकी रक्कम दरवर्षी (Commitment charges) म्हणून संस्थेकडून वसूल करण्यात यावी तसेच जसजसे औद्योगिक प्रकल्पाचे काम पूर्ण होईल त्याप्रमाणे पाणी वापरानुसार पुढील पाणीपट्टी आकारण्यात यावी.

८) संस्थेने सांडपाण्यावर शुद्धीकरण प्रक्रिया करणारी यंत्रणा बसवावी. तसेच या बाबतच्या सविस्तर प्रस्तावाची माहिती जलसंपदा/पर्यावरण विभागास विहित कालावधीत म्हणजेच करारनामा करतेवेळी देणे आवश्यक आहे. अन्यथा: पाणी आरक्षण रद्द होईल.

९) संस्थेस प्रथम पाणी वापर करण्यास परवानगीचे इरादापत्र (लेटर ऑफ इंटेन्ट) देण्यात यावे व करारनामा करण्याकरीता ३ महिन्यांची मुदत ठेवावी. करारनामा झाल्यानंतरच प्रत्यक्ष पाणी परवाना दिल्याचे ग्राह्य मानण्यात येईल. संस्थेने सदर करारनामा विहित मुदतीत (३ महिन्यांच्या आत) न केल्यास संस्थेचे पाणी आरक्षण आपोआप रद्द होईल.

हा शासन निर्णय वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक २६५/व्यय-१२ दिनांक १७/८/२०११ अनुसार प्राप्त झालेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध असून त्याचा संगणक संकेतांक २०१११२०७११०५०४००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सं. दे. कुलकर्णी)
शासनाचे उप सचिव.

प्रति,
मा. राज्यपालांचे सचिव.
मा. मुख्यमंत्र्यांचे सचिव.
मा. उपमुख्यमंत्र्यांचे सचिव.
सर्व मा. मंत्री यांचे खाजगी सचिव.
सर्व मा. राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव.
महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)-१, महाराष्ट्र, मुंबई.
महालेखापाल (लेखापरिक्षा)-१, महाराष्ट्र, मुंबई.
महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)-२, महाराष्ट्र, नागपूर.
महालेखापाल (लेखापरिक्षा)-२, महाराष्ट्र, नागपूर.
सचिव, महाराष्ट्र जलसंपत्ती नियमन प्राधिकरण, मुंबई.
मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
सर्व मंत्रालयीन विभाग.
सचिव (जलसंपदा), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
सचिव (लाक्षेवि), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
सर्व मुख्य अभियंता व सहसचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
सर्व सहसचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
सर्व उपसचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
सर्व अवर सचिव, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
सर्व कक्ष अधिकारी, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
सर्व कार्यकारी संचालक, जलसंपदा विभाग.
सर्व महासंचालक, जलसंपदा विभाग.
सर्व मुख्य अभियंता, जलसंपदा विभाग.
सर्व अधीक्षक अभियंता, जलसंपदा विभाग.
निवडनस्ती कार्यासन सिंव्य धोरण.
